

(א) ע"י גענון ערך גוך פירוש ס'ן ומחוח על ברייתא ו'ן, (ב) לקמן [סדר] קמח, (ג) נש"ל וכן רבנו. ר"ש, (ד) נש"ל וריבעא, ר"ש, (ה) [שם איתא] כד יוסף, (ו) בדפוס"ר איתא: כל דבר ור"י חכר גורם: דלכל דבר. והמהר"ש"א גורם: דלדבר שאינו,

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה תנו חלק ב' וקי"ל בסופסוף דסתם לן תנא. משמע דהתוספתא כרענן דסומכוס ותמיה ל' הא ארצה' לרענן דסומכוס לא יקן לו כלל רק הנושע דהשע"ה ואפילו דהתוספתא ס"ל חלקק הוא שיעור כל' מהניסן וסומכוס פליג בזה אי"כ מאי ראה מהיהא דביק דקי"ל כסומכוס בזה הא פלוגמיהו ואפילו דהא בענין אמר ו"ע:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אי אמר ורי וזימני אמרי' תשע קצין: (ב) ד"ה סומכוס וכו' פתח מרביה ומשנה יומר משום דלתי הוה וכו': (ג) בא"ר היה לו לטול הציה של פלגא וכו' משום דממון: (ד) ד"ה לנחת וכו' אין חלק: (ה) תוס' ד"ה אין וכו' רבנו שמואל הלכה כסומכוס וכו' בחוקת הכמים בשמעתין דכל דאילים גבר דק"י:

מוסר רש"י

דיוטא. היא הטלה העלויה שעל גג הבית (לקמן פמח.).

מוסר תוספות

א. עיי' מהרש"א. ב. [ד"ש לדרוח דרמטא נהבא] לאו משום ספיא קרפי' הקנטרס אלא משום דחלק הוי רביע. מ"ק לעל לה. ג. [ד"תנן בכרורות (כו):] תניסן המסייעים בבית הגרנות אין נוהגים להם תרומות ומעשרות בשכרן, ואם עש' כן, חילול. ט"י קידושין ו: [ו]הרב' בן לוי זה נוטל המעשר זה בשכר מה שפירות ללוקח מרמי' זה השרה. פ"ט. וי"ט. T. שהרי אדם יכול להשאיל פירות לחבירו כדי שיעשר עליהן פירותיו ומחזיר את הפירות למשאלו. טז. ה'. ואם המשכיר לו בפרוש היה לו לפרש המוכר בית וחצר לחבירו. נש"ל. ו. [ד"איתני ליה תנאה ואי"צ לבנות דיוטא ע"ג עמודים. רמב"ם.

ולא את השדה עד שיהא ט' בו' קצין לזה וט' קצין לזה. פסיקא משמע מחוקך ממנה המועט מן המרובה: אי אמר ליה ואלין מלרנהא. מנר מורח ארעא דמינה פלגא מנר מערבז פלוגי וכן הולך וחושב כל המנרים והלכך האי ואלין מלרנהא יתור לשון הוא לייפות כמו ולקמן

בשמעתין נמי חוינא יתור לשון טובא לייפות כח וה"ק אציי לעיל [כג:]: מאי שנא הכי ומאי שנא הכי הלל אין חילוק צין פלגא לפסיקא אלא זימני אמרינן צתרוייהו פלגא צין פלגא צין פסיקא היכא דאמר ואלין מלרנהא זימנינן (א) תשעה קצין היכא דלא אמר ואלין מלרנהא: פשיטא. שכיז מרע או כל המחלק נכסיו על פיו שאמר פלוגי יחלקו בנכסי פלגא שקיל: טנו חלק לפלוגי בנכסי מהו. מי אמרינן האי חלק לשון חלוקה הוא ופלגא קשקיל או חלק הראוי ליתן קאמר וצדעת צ"ד תלוי הדבר לשער בכמה הוי חלק ראוי ליתן. ואע"ג דמניא בתוספתא דהך צבא (פרק ז' ה"ה) האומר תנו חלק לפלוגי בנכסי יירש עם הצניס איכא למימר הכא מיידי כגון דלית ליה בני ואע"ג דלית ליה יורשין בעלמא לא יבא דעתיה ליורשין אחרים וחלק הראוי ליתן או חצי נכסין קאמר אי"ג הכא מיידי כגון דאמר תנו חלק לפלוגי בני בנכסי והשאר נמוינס לפלוגי אי"ג איכא למימר דלא הוה שמיע להו הך ברייתא דאי הוה שמיע להו הוו מיייתי לה צבית המדרש ואיכא למימר רבנן

היא דפלוגי עליה דסומכוס אי נמי שמיעא להו ולא הוה סבירא להו משום דפליג סומכוס עלה דלקמן *וקיימא לן כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין דסתם לן תנא כוומיה צפרק שור שגגא (ארבעה וצפרק שור שגגא) את הפרה (ב"ק דף מו.). צבור. של מים מכונסים. ואית דמוקמי לה צבור של יין ולא נהירא: **סומכוס אומר אין פחוס מרביע**. סומכוס לטעמיה דאמר צפרק שור שגגא את הפרה חצי נוק לפרה ורביע לולד ומוקמינן לה

בגמרא [שם] אליבא דסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין והכא מספקינן ליה אי פלגא קאמר או חלק בעלמא משהו קאמר כגון רביעית הלוג הלכך אין לו למקבל מתנה מן הבור פחות מרביע (א) ושמה יותר משום דאילו הוה מספקא לן צבאי' נותן אס נתן לו פלגא או לא כלום היה לו לטול (ב) מחצית של פלגא דהיינו רביע הבור משום ממון המוטל בספק חולקין דהא פלגא נמי מוטלת בספק אס יהבה ליה או לא הלכך יכול חזיה של פלגא דהיינו רביע והכ' שהמא דמספקא לן אי יהיב פלגא או רביעיית הלוג דלא יטול פחות מרביעי. ורבינו (ג) מנחל פירש דאזרא סומכוס לטעמיה וכל שיעורו רביע וכו'ש השמא דמספקא לן אי יהיב פלגא או רביעיית הלוג דלא יטול פחות מרביעי. אחד ופלגא (ד) דההוא שיעורא קמחייב סומכוס ליתן משום דממון המוטל בספק חולקין: **לחצים אין פחוס משמונה**. כלומר אס אמר תנו חלק לפלוגי צבור לחצית כדי למלאות חצית דהיינו להשקאת צהמותיו ולא להשקות שדותיו (ה): **אין פחוס משמונה**. צבור משום דחצי הבור לריץ לחצית וכי קאמר חלק דלמא פלגא דחצית קאמר רביע הבור או משוה קאמר הלכך יש לו חצי רביע דהיינו אחד משמונה. ובשיטה זו יש לפרש כולס: לקידיה. תנו חלק לפלוגי צבור לתקן מאלכו: **אין פחוס מ"ב**. דהיינו רביע שיעור הראוי לקדירה משום דלמא פלגא קאמר וממון המוטל בספק חולקין: **לעפית**. כלי קטן לשתות צו בני אדם והאי שיעורא וזטר מכולהו. והלכך גבי תנו חלק לפלוגי בנכסי יטול רביע דלמא פלגא קאמר או דלמא שוה פרוטה קאמר וממון המוטל בספק חולקין. ואית דמפרשי על הך שיעור לפי אומד הדעת אין פחות מרביעי דסתם נותן דעתו לרביע אין פחות משמונה דהכי הוי שיעור מלמדי חצית להשקאת צהמות וכן כולס ולא נהירא לי: **כן לו ששמכר**. אורחא דמילתא נקט דלרץ בן לוי המוכר שדות לישראל להסתות כן משום דלא מוחיל גביה משום האי תנאי מידי דזה נהנה זה אינו חסר דבלאו הכי הוה יהיב האי לוקח להאי מעשר או לו או לאחרא דהא אין לו צו אלא טובת הנאה והוא הדין לישראל המוכר שדהו לחצירו ואמר לו על מנת שהמעשר שלי הוא ליתנו לכל מי שארצה דהא השמא נמי יש לו צו טובת הנאה זו: **מעשר ראשון שלו**. וכדמפרש לקמן דכיון דאין אדם קונה דבר שלא צא לעולם שיעור שיער מקום מעשר הלכך מעשר ראשון שלו ואפילו אס מכרה הלוקח לאחר דזכותו של לוי אינו יכול למכור לאחר והכי מוכח לקמן: **יקן לבניו אחריו**. אצל אס לא פירש כן אינו מוריש צדבר זה זכותו לבניו דכיון דמשום יתור לשון הוא דאמרינן לקמן דשייר מקום מעשר די לנו אי אהני יתורא למאי שפירש דהיינו לעצמו: **אין לו עליו כלום**. דמשמכרה לאחר פקע ליה מקום המעשר ששייר לעצמו וכשחזר ולקחה מה מנר לו ראשון לפני כל זכות שצאה לידו דכי היכי דההוא לוקח שני וכה אפילו במוקם מעשר הוא הדין לזה הלוקח ראשון הבא מכהו: **אמאי**. מעשר ראשון שלו הא אין אדם מקנה כו' (כרבנן דר"מ) מעשר זה עדיין עומד ליזרע התצואה שיצאה ממנו אף ליחרש השדה תחלה: **כיון דאמר ליה ע"מ כו'**. כלומר כיון דעל תנאי מנר רוצה הוא שיתקיים התנאי דאין אדם מתנה על חנם ולדעת כן מנר שיקנה המעשר והלכך שייר צידו קרקע הראוי ליגדל צה המעשר וכמי שאמר לו שדה שלי אני מוכר לך לאריסות ע"מ שתטול ט' חלקים ואני אטול חלק עשירי. ויש ספרים דגרסי' צבו צדייא כיון דא"ל ע"מ שמעשר ראשון שלי כו' ואית דמפרשים דייתור לשון דע"מ קא דייק וכדאמרינן בעלמא (קדושין ט). כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכו'א להעמיד שיטת שמועה זו כן וצפ' מי שמת (לקמן דף קמח). אמר' דאס מנר דקל ואמר לו חוץ מפירותיו דשייר מקום פירותיו וה"ג אס אמר חוץ מן המעשר הלכך לאו בלשון דע"מ תליא מילתא אלא כיון דמתני והתנאי אינו מועיל אלא ע"י שיר אמרינן דשייר מקום: **אמר ר"ל ואס אומרים**. ברייתא זו דאשמעינן דכל תנאי שאינו לא מעלה ולא מוריד אא"כ שייר אמרינן שיער מקום לעצמו פורתא מינה שמעינן דהמוכר צית לחצירו ואמר לו ע"מ שהדיוטא העלויה שלי הדיוטא העלויה שלו הוא גג שיש לו מעקה גבוה (י' דאמרינן צמתנינן [לעיל טא.]) דאינו מוכר עם הצית ותנאי זה אינו מועיל דבלאו הכי נמי הרי הוא של מוכר כדקמני צמתנינן ולא את הגג כו' ולא היה לריץ להסתות הלכך דיוטא העלויה שלו להוצאת זיזין כנגד רשותו של לוקח כדמפרש ואזיל. והוא הדין אס אמר לו חוץ מדיוטא העלויה דשייר מקום צחצר להוצאת זיזין ואליצא דרצ צדיד כדאמרינן צפרק מי שמת [לקמן קמח:]:

המוכר את הבית פרק רביעי בבא בתרא סג.

אין פחות מרביעי. דמספקא לן אי רוצה לומר חצי או כל שהוא וא"ת ומה מתנה היא לכל שהוא א' וי"ל דנותן רביעיית הלוג או יותר אצל הגמרא אינו חושב להזכיר זה פסק רבינו שמואל (א) בשמעתין דכל דאליס גבד דהלכה כסומכוס ונראה דאין הלכה כסומכוס כמו שפירשתי

בחוקת הצמים (לעיל דף לה. ד"ה ומ"א): **ע"ל מנת שמעשר ראשון שצ"י כו'**. הכא לא הוי כמו כהן המסייע צבית הגרנות (קדושין ט): ^א דקאמר מקום המעשר שיער שיער והוי מעשר שלו לגמרי אלא שמכר לו כח זה שיוכל לעשר על חלקו^א:

ואמאי והא אין אדם מקנה דבר שצ"א בא ע"פ. [לא] הוה מצי לשנויי ר"מ היא דכי אמר ר"מ כגון פירות דקל דעצידו דאתו שהדקל צעולס והפירות גדליס מאלתיה אצל הכא מי יימר דחשך ונע לא ליה ואפילו חרש וזרע שמא לל תגדל התצואה כדאמרינן צפרק האומר צקדושין (דף כג:): אמר רבה לא אמר ר"א צן יעקב אלא צשחת שכר גדלו הזרעים קצת אצל אגס שהן עדיין קטנים לא (א) (ורבא) אמר אפי' צאגס מ"מ תרוייהו מודו דהיכא דאין ניכרים כלל ולא יצאו חוץ לקרקע דלא קני ורבינו יצחק פירש דלא מצי מוקי לה כ"י מאיר דאפילו ר"מ מודה דכל' דבר שאינו צעולס דלא קנה כדאמרינן צפרק קמא דגיטין (דף יג:): והכא קמני ואס אמר לי ולבניי מת נותן לבניו ואלו דשמא לבניו שהן בעולס קאמר: **ע"ל מנת שדיוטא ע"פ** ויהי שצ"י כו'. שאס רוצה להוציא זיזין מאלתיה פ"י הקונטרס להוציא זיזין לאחר וקסה לר"ת הא לא איירי הכא צמכירת החצר אלא צמכירת צית והמוכר צית לא מנר חצר^א ומפרש ר"ת להוציא צה זיזין אס הוא צונה צנין צחצר ורוצה להניח על גבי דיוטא את הזיזין מניח אע"פ שמכביד את הכותל^א:

ואס אמר ר"י לר"י טעם זה דשמא לבניו שהן בעולס קאמר: **ע"ל מנת שדיוטא ע"פ** ויהי שצ"י כו'. שאס רוצה להוציא זיזין מאלתיה פ"י הקונטרס להוציא זיזין לאחר וקסה לר"ת הא לא איירי הכא צמכירת החצר אלא צמכירת צית והמוכר צית לא מנר חצר^א ומפרש ר"ת להוציא צה זיזין אס הוא צונה צנין צחצר ורוצה להניח על גבי דיוטא את הזיזין מניח אע"פ שמכביד את הכותל^א:

ואס אמר סתם תנו חלק לפלוגי צבור בהבית אין לו חלק פחות מכו'. שכן הוי גמילין שממלאין תבוייתיהן כולן להסתפק ממנו כל השנה לצורך רויצת בגדים וכלי: ואם אמר ונו לו חלק לקדירה. לספקו מאלכו: לפיכא. כגון מלי חרס כמו כריא (א) דפתאי שדילין בו מים לשתות לצורך שותיה: על מנת שמעשר ראשון של שדה יו שלי יתא שלא תתנו ללו חזר: ואם אמר מעשר השארין לו ולבניו אחרי' אין לו עליו כלום. משום דהתנה עמו לו זמן ששרה זו בידך שלא תציגנא תחת ירך אבל אם מרה אע"ג דחזר ולקחה אין לו עליו כלום. אבל היכא דאמר סתם על מנת שמעשר אני נוטל. אע"ג דמכרה הואיל וחזר ולקחה שלו הוא. והיאך יכול להתנות על מעשר והלא דבר שלא בא לעולם הוא: מקום גבילת המעשר שיעור שיער לפניו. דהשתא לא מקני ליה דבר שלא בא לעולם דהא כבר בא דהמקום של מעשר שייר לעצמו שלא מכרו. ואי בעית אימא דקתני דהיכא דאמר ע"מ לטפויא מלתא היא כגון הכא לבינן מעשר דבלאו ע"מ לית ליה ללוקח מעשר כלום אלא טובת הנאה אקנייה ליה המוכר מהני ע"מ דאינו רשא ליתנו לאחרא אלא לו: זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו ע"מ שדיוטא העלויה שלי הדין אס אמר לו חוץ מפירותי דשייר מקום פירותי וכו'א להעמיד שיטת שמועה זו כן וצפ' מי שמת (לקמן דף קמח). אמר' דאס מנר דקל ואמר לו חוץ מפירותיו דשייר מקום פירותיו וה"ג אס אמר חוץ מן המעשר הלכך לאו בלשון דע"מ תליא מילתא אלא כיון דמתני והתנאי אינו מועיל אלא ע"י שיר אמרינן דשייר מקום: **אמר ר"ל ואס אומרים**. ברייתא זו דאשמעינן דכל תנאי שאינו לא מעלה ולא מוריד אא"כ שייר אמרינן שיער מקום לעצמו פורתא מינה שמעינן דהמוכר צית לחצירו ואמר לו ע"מ שהדיוטא העלויה שלי הדין אס אמר לו חוץ מדיוטא העלויה דשייר מקום צחצר להוצאת זיזין ואליצא דרצ צדיד כדאמרינן צפרק מי שמת [לקמן קמח:]:

למאי

(א) ע"י גענון ערך כר כ

עין משפט ונר מצוה

ו א מיי פכ"א מהל' מבינה הל' ככ פמג עשין פכ טוש"ע ח"מ סי' ריט סעיף ו:
ח ב ג מיי פכ"א מהל' זביה ומתנה הל' ז ועי' בהשגות ובמ"מ פמג עשין טס טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף כד:
יב ד מיי טס הל' ח טוש"ע טס סעיף טה:
כ ב ה מיי פ"ו מהלכות מעשר הלכה יט:
כא ו מיי פכ"ב מהל' מבינה הל' א סמג עשין פכ טוש"ע ח"מ סי' רט סעיף ד:
כב ז מיי פ"ו מהלכות מעשר הלכה יט:
כג ה מיי פכ"ב מהל' מבינה הל' ט סמג עשין פכ טוש"ע ח"מ סי' ריט סעיף ח:

רבינו גרשום

בין א"ל מצר ארעא דמינה פסיקא ובין א"ל מצר ארעא דמינה פלגא. משמע חד לישנא וקנה כל חלקו הואיל וייחוד לו מצרים אבל לויכא דלא פירש לו מצרינס בין אמר ליה ארעא דמינה פלגא ובין אמר ליה ארעא דמינה פסיקא הואיל ולא פירש לן שאר מצרינס אלא קנה אלא ט' קצין שיעור שדה לחזר דאדיר ואדיר חזר לישנא הוא: דהא פשיטא לי. אפ אמר חד שכיב מרע ויחלקו פלוגי בנכסי דאיי פלגא יהיב' ליה. אבל אי אמר ביהא לישנא תנו חלק לפלוגי בנכסי מהו. כמה יהיב' ליה: ת"ש האומר תנו חלק לפלוגי בבור. באריחא דרלאי שלו: אין נותנין לו פחות מרביעי שבו. משום דהשקות שדותיו קאמר ליה הכי ושיערו חתמים דברביעי דו. הכי נמי בכולה נכסי יהיב' ליה רביעי כי אמר תנו חלק בנכסי. ואם אמר סתם תנו חלק לפלוגי בבור בהבית אין לו חלק פחות מכו'. שכן הוי גמילין שממלאין תבוייתיהן כולן להסתפק ממנו כל השנה לצורך רויצת בגדים וכלי: ואם אמר ונו לו חלק לקדירה. לספקו מאלכו: לפיכא. כגון מלי חרס כמו כריא (א) דפתאי שדילין בו מים לשתות לצורך שותיה: על מנת שמעשר ראשון של שדה יו שלי יתא שלא תתנו ללו חזר: ואם אמר מעשר השארין לו ולבניו אחרי' אין לו עליו כלום. משום דהתנה עמו לו זמן ששרה זו בידך שלא תציגנא תחת ירך אבל אם מרה אע"ג דחזר ולקחה אין לו עליו כלום. אבל היכא דאמר סתם על מנת שמעשר אני נוטל. אע"ג דמכרה הואיל וחזר ולקחה שלו הוא. והיאך יכול להתנות על מעשר והלא דבר שלא בא לעולם הוא: מקום גבילת המעשר שיעור שיער לפניו. דהשתא לא מקני ליה דבר שלא בא לעולם דהא כבר בא דהמקום של מעשר שייר לעצמו שלא מכרו. ואי בעית אימא דקתני דהיכא דאמר ע"מ לטפויא מלתא היא כגון הכא לבינן מעשר דבלאו ע"מ לית ליה ללוקח מעשר כלום אלא טובת הנאה אקנייה ליה המוכר מהני ע"מ דאינו רשא ליתנו לאחרא אלא לו: זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו ע"מ שדיוטא העלויה שלי הדין אס אמר לו חוץ מפירותי דשייר מקום פירותי וכו'א להעמיד שיטת שמועה זו כן וצפ' מי שמת (לקמן דף קמח):

^[א] ע"י גענון ערך כר כ

